

Obraćanje visokog predstavnika, Paddy Ashdowna na Konferenciji o budućnosti Bosne i Hercegovine u organizaciji Udruženja Bosna i Hercegovina 2005.

Nova strateška pozicija

Tokom dva dana ove Konferencije naši prijatelji iz Bosne i Hercegovine, kao i prijatelji Bosne i Hercegovine, sudjeluju u dijalogu koji je čvrsto zasnovan na iskustvu i ekspertizi.

Ovaj dijalog ne bi ni vrijedilo započinjati, odnosno ne bi ni mogao biti započet, da Bosna i Hercegovina već nije došla do jednog strateške tačke na svom dugom i teškom putu ka stabilnosti i prosperitetu.

Nalazimo se između poslijeratne stabilizacije, s jedne strane, i tranzicije ka Evropi, s druge.

U proteklih deset godina nikada se nije pružao bolji «pogled» sa tog *vidikovca*.

Sada je pravi trenutak da se osvrnemo na pređeni put i okrenemo se putu pred nama.

Vjerujem da su svi ovdje prisutni svjesni ogromnih poteškoća koje su morale da se prevaziđu kako bismo došli do ove tačke na kojoj se sada nalazimo.

Mislim da vas ne moram podsjećati da još uvijek postoje ogromne prepreke koje treba prevazići prije nego što Bosna i Hercegovina bude mogla osigurati postizanje svog krajnjeg cilja, odnosno ostvarivanja potpuno suverene demokracije i prosperiteta kao zemlja članica evro-atlanske porodice država.

Međutim, sada imamo jasan pregled pravca u kojem idemo i onoga što je potrebno ostvariti da bismo stigli do cilja.

Sada konačno vidimo svoj cilj.

Svaku fazu oporavka kroz koju je prošla Bosna i Hercegovina tokom proteklih deset godina karakterizirale su konkretne opasnosti i konkretne prilike.

Svaki visoki predstavnik suočavao se različitim izazovima.

Dugi put do vrha

Sjetite se situacije u jesen 1995. godine. Sjetite se obima razaranja, sjetite se cijene nasilja i ekonomskog kolapsa koju su plaćali građani, odnosno sjetite se degradacije svakodnevnog života miliona ljudi.

U mjesecima koji su uslijedili nakon Dejtona ratni reketaši su pojačali svoj smrtni stisak nad lokalnim organima vlasti i onim što je još ostalo od ekonomije. Sve se to dešavalo u vrijeme kada su mnogi predstavnici političke elite čak odbijali da na zvanične sjednice uđu kroz ista vrata.

U periodu koji je uslijedio odmah nakon rata imali smo dominaciju tri politička imperativa: razdvajanje vojnih snaga putem raspoređivanja NATO trupa, obnovu infrastrukture i održavanje demokratskih izbora.

Prvi zadatak je realiziran nekoliko sedmica nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir i takvo stanje je održavano sve dosad, uz sistematsko smanjenje broja vojnika, a u toku protekle dvije godine i putem sveobuhvatne reorganizacije vojnih snaga pod demokratskom kontrolom države BiH.

Može se reći da je drugi zadatak ispunjen 2002. godine kada su održani izbori koje su po prvi put u potpunosti organizirali i proveli bh. vlasti.

Treći zadatak je u velikoj mjeri realiziran do 2000. godine, kada se struktura međunarodnog ekonomskog angažmana promijenila, i iz pružanja pomoći prerasla u trgovinski angažman, kako su donacije za rekonstrukciju ustupile mjesto ulaganjima.

Međutim, države nisu Lego kockice, njih nije moguće slagati na ploči i uklapati pojedine dijelove.

Zato govorimo o iskustvu, kao i o ekspertizi.

Na terenu nam je na raspolaganju manje prostora za teoretisanje, moramo se voditi realnošću.

Realizacija tri zadatka koja sam naveo odvijala su se u svjetlu sve jače spoznaje da je potrebno postaviti duboke i trajne temelje za održivu reformu, ali i da je potrebno poduzimati kratkoročne i srednjoročne korektivne mjere. Nakon 2000. godine ovaj pristup je počeo pružati konkretne rezultate, a najbolji primjer tih nastojanja bile su ustavne reforme («CoCo reforms») Wolfganga Petritscha iz 2002. godine koje su predstavljale prekretnicu.

Moj pristup je bio da gradim dalje na ovim pomacima provodeći ključni program kojemu je cilj jačanje BiH putem stvaranja osnovnih institucija lagane državne strukture koja upravlja jako decentraliziranom zemljom.

Moj cilj, kako sam izjavio i pred Parlamentom onog dana kada sam došao u BiH, bio je da ovu zemlju postavim nepovratno na put efikasne državnosti, i na put koji vodi u EU i NATO, tako da u dogledno vrijeme možemo početi zaključivati ulogu OHR-a.

Koliko daleko smo otišli?

Stabilizacija i pridruživanje

Kao što znate, Evropska komisija upravo sada razmatra davanje preporuke zemljama članicama da formalno počnu pripremati put za pregovore o stabilizaciji i pridruživanju u decembru ove godine. Ovo je uslijedilo nakon što je Bosna i Hercegovina u značajnom mjeri izvršila strateške stavke politike koju je zacrtala Evropska komisija u svojoj Studiji izvodljivosti iz novembra 2003. godine.

Uloga OHR-a

A sada je Vijeće za implementaciju mira jasno stavilo do znanja da je spremno početi smanjivanje korištenja bonskih ovlasti i zamjenu OHR-a Specijalnim predstavnikom Evropske unije kada proces stabilizacije i pridruživanja bude u toku. Ova tranzicija bi mogla početi prije isteka ove godine i završiti se do vremena kada BiH izađe na izbore u oktobru 2006. godine.

Dakle, može se reći da su bonske ovlasti bile efikasne u dovođenju ove zemlje do ove tačke. Ovo mišljenje dijeli ogromna većina komentatora, uključujući i mnoge od najžešćih kritičara OHR-a.

Jednostavnim riječima, one su razbile dugotrajnu nadmoć opstrukcionizma putem kojeg su oni koji su se protivili rehabilitaciji Bosne i Hercegovine nastojali sabotirati oporavak ove zemlje.

Međutim, u isto vrijeme, bonske ovlasti su stvorile opasnu ovisnost kako političkog establišmenta u BiH tako i međunarodne zajednice.

Bonske ovlasti su djelovale kao čudotvorni lijek koji radikalno popravlja stanje pacijenta, ali slabi njegovu prirodnu otpornost – u ovom slučaju snažan razvoj civilnog društva i efikasne opozicije koja je u stanju da obuzda najgore ekscese nacionalizma i netolerancije.

Zbog toga sam, u svakoj od prošle tri godine, sistematski smanjivao korištenje bonskih ovlasti u nametanju zakona.

Ove godine, do sada nisam nametnuo niti jedan zakon (iako sam u četiri navrata donosio izmjene i dopune zakona, obično na zahtjev organa BiH). I broj smjena sa funkcije se značajno smanjio u odnosu na najveći broj smjena u 2004. godini.

Istovremeno smo ostvarili stvarne pomake u smanjenju OHR-a. Broj osoblja u ovoj organizaciji je skoro prepolovljen u odnosu na najveći broj ljudi koji smo imali u 2002. godini, a budžet za 2006. godinu je manji od 14 miliona eura, u poređenju sa 21 milion eura u 2004. godini. Sada aktivno sagledavamo načine na koji OHR može prenijeti mnoge od svojih funkcija koje su mu pripale u toku zadnjih deset godina – od provjere ministara do izrade ključnih zakona – na domaće organe.

Mi smo nastojali sve više i više usredsrediti naše napore na ključne strateške zadatke zacrtane u Planu

implementacije misije (MIP), koji je prvi put objavljen u januaru 2003. godine, a nakon toga ažuriran početkom svake naredne godine. U MIP-u se jasno navodi što je postignuto, kako se treba provesti smanjenje OHR-a i koji ostvarivi ciljevi se trebaju postaviti za ono predstoji da se uradi.

Partnerstvo za mir

Što se tiče ove druge trase, puta u NATO, ovaj savez je jasno rekao da iako su sve tehničke reforme potrebne za učešće u Partnerstvu za mir završene – i dalje ostaje da se demonstrira puna saradnja sa Međunarodnim krivičnim tribunalom u Hagu, što treba da kulminira hapšenjem Karadžića i Mladića.

U isto vrijeme, Komisija za reformu odbrane, koja se sastoji od učesnika iz BiH i međunarodnih partnera, zacrtala je detaljan put naprijed u implementaciji ambiciozne rekonfiguracije starih entitetskih oružanih snaga, koja će ih dovesti pod demokratsku kontrolu i načiniti ih prihvatljivim za konačno puno članstvo u NATO-u.

Prema tome, ovi ključni elementi, postavljanje BiH nepovratno na put efikasne državnosti, i dalje na put koji vodi u EU i NATO, i postepeno smanjenje OHR-a – doveli su nas u sadašnju povoljnu poziciju.

Dakle, sada smo u dobroj situaciji da krenemo naprijed u narednu fazu putovanja BiH prema punom članstvu u euro-atlantskoj porodici.

Rezultati

U ovom trenutku želim jasno reći da ciljevi koji su postavljeni za integraciju BiH u evro-atlantske strukture nude konkretne načine unapređenja sigurnosti i dobrobiti za građane BiH. Oni nisu obruči kroz koje ova zemlja mora skočiti zarad vježbe. Strateški program se sastoji od međusobno ovisnih reformi koje, kada se implementiraju, imaju opipljiv i pozitivan uticaj na svakodnevni život.

Evo šta smo uradili u protekle tri i po godine:

- Vijeće ministara BiH prošireno je sa šest ministarstva na devet, a funkcija predsjedavajućeg Vijeća se više ne rotira svakih osam mjeseci, nego je stalna pozicija, što daje više stabilnosti i statusa državnim strukturama.
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće je sada domaća institucija u potpunosti, a nedavno uspostavljeni Sud BiH sa svojim odjelima za borbu protiv organiziranog kriminala i ratnih zločina se sada bavi endemskim bezakonjem koje povremeno prijete da nadvlada institucije vlasti.
- Ujedinjene carinske službe su već zaustavile odliv prihoda uzrokovan radom starih razbijenih carinskih sistema. Tokom 2005. godine prihodi su povećani za najmanje 12 posto, a javne finansije će biti dodatno ojačane nakon uvođenja PDV 1. januara naredne godine.
- Uspješna reforma fiskalnog i bankarskog sektora, zajedno sa naporima da se poboljša korporativno upravljanje i da poslovno okruženje u BiH postane prijemčivije za ulaganja i otvaranje radnih mjesta, je dovelo do porasta BDP ove godine za 5,6 % – najbrži rast na Balkanu. Inflacija je i dalje 0,5 posto što je najniža stopa na Balkanu. Direktna strana ulaganja su porasla za 25 % u 2004. godini. Izvoz se povećao za 25 posto, a industrijska proizvodnja je takođe porasla za jednu četvrtinu.
- Uspostavljena je jedinstvena državna obavještajna struktura pod demokratskim parlamentarnim nadzorom, a Državna agencija za informacije i zaštitu i Državna granična služba su potpuno operativne.
- Činjenica da su sve strane prihvatile tri principa Evropske komisije o reformi policije znači da će BiH u narednih pet godina uspostaviti policijski sistem po evropskim standardima, koji je pod demokratskom kontrolom i kojim se efikasno rukovodi.
- Nakon promjene u zvaničnom stavu Banja Luke i Beograda jedanaest osumnjičenih osoba je prebačeno u Hag ove godine, od kojih je šest optuženo za ratne zločine počinjene u Bosni i Hercegovini, u poređenju sa nijednom osobom u proteklih devet godina.
- Nakon godina frustrirajuće sporog napretka, koraci preduzeti u ujedinjenju administracije Mostara tokom 2004. godine su ujedinili tu administraciju i otvorili put gradskim vlastima da stanovništvu Mostara počnu pružati adekvatnije usluge, od sakupljanja otpada do gašenja požara i urbanističkog razvoja.

Od Daytona do Brisela

Ovo je tačka do koje je došla država stvorena Daytonom.

Kako dalje?

Pogledajte ponovo putanju koju sam opisao. Neposredni poslijeratni period govori o međunarodnom angažmanu, potpuno neproporcionalnom bilo čemu što je, u smislu resursa i političke samouvjerenosti, fragmentirani politički establishment u BiH mogao uspjeti, a koji teče *paralelno* sa aktivnostima na provođenju Daytona ali je u mnogo čemu bio *nezavisan* od toga.

U slijedećoj fazi kako se finansiranje iz međunarodnih izvora smanjivalo, a rekonstrukcija infrastrukture prešla vrhunac, učinjeni su sistematični napor da se udahne život u daytonski sistem, da se omogući provođenje održivih administrativnih i političkih odredbi te da se promijene one odredbe koje su očigledno bile *neodržive*.

Sada, po otpočinjanju pregovora oko sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, produbljivanju odnosa BiH sa NATO-om i postepenom smanjenju uloge OHR-a, odlučno otpočinjemo novu eru.

Krilatica više nije «stabilizacija» nego «tranzicija».

Zadatak je da se dejtonska država transformiše u briselsku državu.

Da li to predstavlja promjenu kursa?

Daleko od toga. Ovo je završni dio istog putovanja.

Ovdje se radi o daljoj nadogradnji na veliki posao koji je već urađen.

Osnovali smo institucije – sada moramo učiniti da funkcioniraju na pravi način.

To znači smanjenje troškova vlasti, optimiziranje troškova eliminisanjem duplih usluga na različitim nivoima obimnog administrativnog sistema i usklađivanje plaća državnih službenika sa mogućnostima zemlje da ih podnese.

Kada je to neophodno, putem dijaloga i konsensusa, trebaju biti napravljene ustavne promjene. To je već uspješno urađeno u nekoliko prilika kada se nisu mogle ignorisati prednosti derogiranja nadležnosti na državu.

Značajne ličnosti u Bosni i Hercegovini sve više razgovaraju o čitavoj ideji ustavnih promjena i to je dobro. Bosna i Hercegovina je možda dostigla maksimum sa postojećim ustavnim aparatom; mora napraviti promjene koje će joj dopustiti da nastavi put prema punom suverenitetu i stabilnosti, a koje će prije svega sredstva usmjeravati od organa vlasti direktno ka građanima. Nijedna država ne može osvojiti lojalnost svojih građana ako 70 posto svojih poreza troši na vlasti, a samo 30 posto na usluge samom stanovništvu.

Cilj faze tranzicije ka Evropi mora biti stvaranje države koja na prvo mjesto stavlja svoje građane, a ne svoje političare.

Jedno upozorenje: moramo biti oprezni da sve svoje nade ne polažemo u ustavne promjene.

Promjena ustava neće *promijeniti* Bosnu i Hercegovinu. Samo će ukloniti ograničenja za te promjene.

Moramo osigurati da se ostvare pozitivne promjene, a da se spriječe negativne promjene.

Promjene mogu doći samo konsensusom među narodima. Ne mogu biti nametnute; ne mogu doći od ljudi izvana.

Potrebno je da postoji dogovoreni okvir u kojem se može odvijati sadržajna diskusija i postići konsensus.

I trebamo biti spremni da razbijemo konceptivni kalup.

Ali odakle početi?

Jednim predsjednikom?

Pa možda.

Moramo početi od nečega i ovo je početna tačka koja sigurno zaslužuje detaljnije razmatranje.

Ali pitanja poput ovih su pitanja kojima se treba baviti narod Bosne i Hercegovine – i, naravno, slijedeći visoki predstavnik i specijalni predstavnik Evropske unije u Bosni i Hercegovini.

Sa interesom ću posmatrati razvoj događaja.

Ali takođe i sa ljubavlju za zemlju kojoj sam postao duboko odan i koja će, siguran sam, jednog dana postati članica Evropske unije.

I biće smatrana jednim od njih sitnih dragulja.

Hvala vam